

'Wist gij niet, dat Ik moet zijn in de dingen Mijns Vaders?'	Statenvertaling
'Wist gij niet dat ik bezig moet zijn met de dingen mijns Vaders?'	NBG'51-vertaling
'U wist toch wel dat ik moet zijn waar mijn Vader is.'	Groot Nieuwsvertaling
'Wisten jullie niet dat ik bij mijn Vader moest zijn?'	Willibrordvertaling
'Wist gij niet dat ik moet zijn in wat van de vader is?'	Hemelsoet/Monshouwer
'Wist gij dan niet dat ik zijn moet in de dingen van mijn vader?'	Oosterhuis/Van Heusden
'wist je niet dat ik zijn moet in wat van mijn Vader is?'	Naardense Bijbel (2004)
'wist ge niet dat ik zijn móet in de dingen van mijn Vader?'	Naardense Bijbel (2014)
'Wist u niet dat ik in het huis van mijn Vader moest zijn?'	Nieuwe Bijbelvertaling
'Ik moet doen wat mijn Vader bepaald heeft. Dat weten jullie jullie toch?'	Bijbel in Gewone Taal

7. Problemen

Na de voorgaande zin met daarin het verbum 'zoeken' kan de lezer eigenlijk niet van iets anders uitgaan dan dat in 2,49c de plaats tot uitdrukking gebracht wordt waar de jongen te vinden was. Vertalingen zoals de NBG'51 (en ook van Oosterhuis/Van Heusden) acht ik dan ook niet juist. De NBG'51-vertaling heeft nog een ander probleem. De inhoud van het leergesprek krijgt in 2,46-47 geen enkele aandacht.¹⁹ Dat het in 2,49c dan ook over de inhoud van het leergesprek zou gaan, lijkt mij dan ook niet waarschijnlijk. De vertaling van de NBV met 'in het huis van mijn Vader' brengt me tot de vraag waarom Lucas dan zo'n onheldere formulering gebruikt waar hij in dat geval toch ook gewoon had kunnen zeggen: οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με' ('wist u niet dat ik moet zijn in het huis van mijn vader?') (vgl. 19,5 'vandaag moet ik in uw huis zijn'). Daarbij, de vertaling met het enkelvoud 'huis' doet geen recht aan het meervoud τοῖς.²⁰

Probleem van de meeste vertalingen is dat ze een helderheid scheppen die er niet is.²¹ Een goede vertaling dient recht te doen zowel aan de onhelderheid als aan de dubbelzinnigheid van de tekst. De onhelderheid zit in het bijzonder vast op ἐν (prepositie) en τοῖς (lidwoord). Diverse exegeten zien hier een ellips. Na het lidwoord zou een nomen ontbreken dat een lezer zelf dient aan te vullen. Een lidwoord zonder daarop volgend nomen kan echter ook de betekenis hebben van een aanwijzend

19 Zie ook W. Eckey, *Das Lukasevangelium: Unter Berücksichtigung seiner Parallelen. Teilband I 1,1-10,42*, Neukirchen-Vluyn 2004, 173.

20 De vaak aangehaalde teksten die als bewijs moeten dienen: LXX Gen. 41,51; LXX Est. 8,2; Rom. 16,10.11, overtuigen geenszins. Bij de gebruikte meervoudsvorm (overigens in Gen. en Est. (πάντων τῶν) ook geen exacte parallel) kan ook aan mensen gedacht worden.

21 Vgl. W. Weren, Lucas in de Nieuwe Bijbelvertaling, *TvT* 45 (2005), 75-87, spec.79. In navolging van M.-J. Lagrange verstaat Weren verstaat ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με als 'bij mijn vader moeten zijn', waarmee hij zelf de onhelderheid van ἐν τοῖς opheft.

voornaamwoord. In de vertaling dient tot uitdrukking te komen dat het om een meervoudsvorm gaat. Het voorzetsel ἐν (in combinatie met het lidwoord τοῖς) wordt op twee verschillende manieren begrepen: lokaal-zakelijk ('in') of instrumenteel ('met').²² Er is echter nog een derde mogelijkheid. Deze hangt samen met de vraag of het lidwoord (τοῖς) zakelijk is op te vatten zoals 'dingen' of 'huis' of 'persoonlijk'. De vertalingen kiezen voor een zakelijke opvatting, maar men kan ook aan personen denken. Het lidwoord kan ook functioneren als aanwijzend voornaamwoord, naar een persoon verwijzend (o.a. Luc. 1,29; 3,13; 4,40.43; 5,33.34; 6,10; Rom. 16,10.11).²³

Een bevestiging van mijn lezing om onder τοῖς ('die') geen zaken, maar personen te verstaan vind ik in de literaire structuur van 2,41-51.²⁴

- A gingen naar (εἰς) (v. 41)
- B opgingen (v. 42)
- C en zijn ouders hadden er geen (οὐκ) kennis van (v. 43)
- D en zochten (ἀνεζήτησαν) overal naar hem
 onder de (ἐν τοῖς) familieleden en bekenden (v. 44)
- E overal naar hem zoekend (ἀναζητοῦντες) (v. 45)
- F En het gebeurde na drie dagen dat ze hem vonden (vv. 46-47)
- E' zochten (ἐζητοῦμέν) je (v. 48)
- D' waarom is het dat u mij zocht (ἐζητεῖτέ)?
 οὐκ ἤδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με (v. 49)
- C' en zij begrepen het woord niet (οὐ) (v. 50)
- B' daalde af met hen (v. 51a)
- A' kwam te (εἰς) (v. 51b)

Lucas 2,49 (E') correspondeert namelijk met 2,44 (E). Het draait in beide verzen om *zoeken*. In 2,44 is dat een zoeken onder personen (familieleden en bekenden). Dat geeft mij aanleiding om te denken dat ook in 2,49 aan personen gedacht moet worden. Deze gedachte wordt nog versterkt door het feit dat beide verzen een zelfde grammaticale formulering kennen (ἐν τοῖς).

22 Dit voorzetsel ἐν komt opvallend veel voor in deze perikoop: vv. 43b.44a.44c.46b.46c.49c, met v. 49c dus als laatste keer, 'Höhepunkt der Erzählung' (zo Heininger, Familienkonflikte, 53). Dit voorzetsel wordt omraamd door εἰς (v. 41.51b).

23 Instemmend met mijn voorstel W. Weren, Jezus' eerste woorden volgens de evangelisten, *Interpretatie* 20/1 (2012), 15-18, spec. 16-17.

24 De Jonge, Sonship, Wisdom, Infancy, 339: A vv. 41-42; B v. 43; C vv. 44-46a; X vv. 46b-47; C' v. 48; B' vv. 49-50; A' v. 51a; Brown, The Finding of the Boy, 480: A. v. 40; B vv. 41-42; C vv. 43-45; C' vv. 45-50; B' v. 51; A' v. 52; vv. 45-50 houdt hij voor de kern; J. de Heer, *Lucas/Acta: De oorsprongen van het geloof*, Zoetermeer 2006, 212: A vv. 41-42; B v. 43; C vv. 44-45; D vv. 46-47; C' v. 48; B' vv. 49-50; A' vv. 51-52; Eckey, *Das Lukasevangelium*, 171, komt tot een vierdeling: I. 41 ('Äußere Einleitung'), II. 43-45 ('Innere Exposition'), III. 46-49 ('Zentrum'), IV. 50-52 ('Schluß'). Zijn indeling stemt niet overeen met de daarop volgende inhoud (v. 41, vv. 42-45, vv. 46-50 en vv. 51-52).